

”משמעות הברכות”

שיחת הרה”ג זלמן ברוך מלמד לפרשת תולדות

עזה חלק מארץ ישראל • תכונת ארץ ישראל – להפוך הרע לטוב • גודל מעלת האבות • הבארות – כל אחד סולל את הדרך שלו • האבות והסביבה • מדרגת האבות תחזור בדור הגאולה • הברכות ליעקב – תיקון הקללה לאדם הראשון • בין ברכת יעקב לברכת עשו • משל הזוהר על הברכות • להתבונן במבט ארוך • להתאמץ בתורה בימי מלחמה

עזה חלק מארץ ישראל

לפני אחת עשרה שנים היה מבצע עמוד ענן, ובשיחה שלנו שנמצאת בספר, פתחנו בדברים שממש מתאימים גם להיום, בתפילה וברכה לחיילי צה”ל שנלחמים בעזה, שיצליחו ויחזרו לשלום, והפעם נתפלל שיצליחו להכריע את החמאס לחלוטין שלא תהיה להם עוד תקומה. וכמובן אנחנו מתפללים שיחזרו כולם לשלום, וגם התושבים בסביבה, ה’ ישמור על כולם ועל כל ישראל. אחר כך בעזרת ה’ כיוון שהתחילו במצווה נמשיך במצווה הלאה לחסל ולבטל את כל האויבים שלנו מהצפון ובכל מקום שהם, ולא יהיה אויב הקם על ישראל ולא נהיה מאוימים על ידי אף אחד, וכולם יהיו מחוברים לקב”ה ולעבודתו יתברך.

המלחמה היא בעזה שהיא ארץ פלשתים, וזה גם הזכרנו אז, שהתורה אומרת: "וַיֵּרָא אֵלָיו ה' וַיֹּאמֶר אֵל תֵּרַד מִצְרַיִם שָׁכַן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אָמַר אֵלַי: גֹּר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְאֶהְיֶה עִמָּךְ וְאֶבְרַכְךָ כִּי לְךָ וּלְזַרְעֶךָ אֶתֵּן אֶת כָּל הָאֲרָצוֹת הָאֵל וְהִקְמַתִי אֶת הַשְּׂבֵעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ" (בראשית כו, ב – ג) . אומר אור החיים, "לך ולזרעך" יש כאן הדגשה, אתה נמצא בגרר באזור עזה בארץ פלשתים, אל תרד מצרימה, שכון בארץ הזאת. ארץ פלשתים היא בכלל נתינת הארץ. ולמה הקב"ה אומר ליצחק 'לך ולזרעך', יש כאן הבטחה מיוחדת, כשאתה תהיה בארץ הזאת, תזכה בה להצלחה מיוחדת, וכפי שאכן היה, שיצחק זרע בארץ ההיא ומצא מאה שערים. ויש כאן גם תפקיד מיוחד ליצחק. אברהם אבינו היה רועה צאן, אבל לא היה חקלאי הוא לא עשה פעולה של חזקה בארץ. יצחק לעומת זאת יוצר קשר בפועל עם ארץ ישראל, ועושה פעולה של חזקה, "וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַהוּא" (בראשית כו, יב). ועוד מסביר אור החיים, 'לך ולזרעך' - לך ולא לישמעאל, הארץ מיועדת לך ולזרעך. אז בע"ה שנזכה, ואין כל ספק שאנחנו בסוף בוודאי נזכה, בכל הארץ המובטחת לנו. אנחנו רק מבקשים מהקב"ה שזה יהיה מהר וברחמים. כל התפילות שלנו על הגאולה הן בקשות שהיא תהיה מהר וברחמים. במידה מסוימת זה תרתי דסתרי כי אם רוצים מהר זה לא כל כך ברחמים, ואם רוצים ברחמים אז זה יותר לאט. אבל אנחנו מבקשים מהקב"ה שהוא יכול לעשות הכול, שיהיה גם במהרה וגם ברחמים בע"ה יתברך.

תכונת ארץ ישראל להפוך הרע לטוב

בתחילת הפרשה "וַיַּעֲתֵר יִצְחָק לָהּ" (בראשית כה, כא). כשרבקה עקרה, יצחק מתפלל שיהיו להם בנים. חז"ל אומרים במדרש, ר' יוחנן אמר ויעתר מלשון עשירות, שהתפלל הרבה מאד תפילות כדי שיזכו לבנים. וריש לקיש אומר ויעתר מלשון עתר, שזה כלי שמהפכים בו את התבואה. הם הולכים לשיטתם, ריש לקיש היה בעל תשובה, ר' יוחנן היה צדיק מעיקרא. ריש לקיש עשה מהפכה בחייו, מקודם היה רחוק מאוד, ראש ליסטים, ואחר כך התהפך בבת אחת והיה לצדיק,

חזר בתשובה גדולה, ועשה מהפכה בחייו, אז הוא מפרש גם את התפילה של יצחק, שעושה מהפכה. רבקה לא הייתה יכולה ללדת, היא הייתה עקרה, אבל יצחק בתפילתו הפך את המציאות, ורבקה יכלה ללדת.

מו"ר הרצי"ה היה מסביר את הביטוי שנאמר בתורה על ארץ ישראל שהיא "אָרֶץ זְבַת חֶלֶב וְדָבֶשׁ" (דברים ו, ג). שמשמעות ביטוי זה, שיש לארץ ישראל כוח לעשות מהפכות. הדוגמא מחלב ודבש. לגבי חלב, חז"ל אומרים לנו שדם נעקר ונעשה חלב, המקור של החלב זה הדם, ודם זה דבר אסור, אבל הוא מתהפך בתוך הגוף ונעשה חלב והחלב מותר. וכן בדבש, התורה מתכוונת אמנם לדבש תמרים, אבל דבש זה גם דבש דבורים, ויש לנו כלל בהלכה שכל היוצא מהטמא טמא, והדבש יוצא מדבורה שהיא אסורה באכילה, ולפי זה גם היוצא ממנה היה אמור להיות אסור, ויש חידוש מיוחד שדבש הוא שונה, ולמרות שהוא יוצא מהדבורה, הוא טהור. וזה שבחה של ארץ ישראל, ללמדך שיש לארץ ישראל כוח להפך את המציאות מטומאה לטהרה, וכן יש לה כוח להפוך צרה לישועה. ארץ ישראל יש לה כוח כזה שיכול להתגבר על כל השלילה, שלילה של טומאה ושלילה של החושך. זהו הטבע של ארץ ישראל, ולכן גם לאנשי ארץ ישראל יש התכונה הגדולה הזאת. יש קושי אפשר להפוך אותו מצרה לצוהר, לרצה, לרצון, אלו אותן אותיות. אפשר להפוך את הקושי ולהתגבר, וזה התפקיד של כל אחד מאיתנו, תמיד כשיש קושי לראות לא רק איך יוצאים ממנו אלא איך הופכים אותו לטובה, איך נבנים ממנו מחדש. וגם הקושי עכשיו של הצרה הזאת, של המלחמה שאנחנו נמצאים בה, נזכה לראות איך הקושי הזה הופך לישועה גדולה בעזרת ה' יתברך.

יפה שיחתן של עבדי אבות – גודל מעלת האבות

חז"ל מלמדים אותנו לימוד גדול ביחס למדרגה של האבות:

המדרש הזה שייך לפרשה הקודמת אך הוא מתאים לכל הפרשיות של האבות. "אמר רב אחא יפה שיחתן של עבדי בתי אבות יותר מתורתן של בנין פרשתו של אליעזר שתיים ושלוש דפים הוא אומרה ושונה והשרץ מגופי תורה ואין דמו

מטמא כבשרו אלא מריבוי המקרא, רבי שמעון בר יוחאי אומר טמא הטמא" - כלומר ישנה אריכות גדולה בפרשת אליעזר עבד אברהם, התורה מתארת את אליעזר שהולך בדרך, ומה הוא אומר ורואה, ואיך הוא מתרשם, והתורה חוזרת ומספרת את הסיפור הזה, כיצד אליעזר מספר למשפחת בתואל ולבן. ולעומת זאת, השרץ שהוא מגופי תורה ואין דמו מטמא כבשרו אלא מריבוי המקרא. רבי שמעון בר יוחאי, אומר טמא הטמא מהאות ה' כלומר לא רק בשרו מטמא אלא גם דמו מטמא, ולזה צריך לימוד מיוחד ולומדים את זה מהאות ה', מאות אחת, ושיחתן של עבדי אבות כל כך ארוכה. לומדים מכאן חכמים שיפה שיחתן של עבדי אבות יותר מתורתן של בנים. המדרש ממשיך ואומר בלשון יותר חריפה:

"רבי אליעזר בן יוסי אומר, "ומים לרחץ רגליו ורגלי האנשים אשר אתו" (בראשית כד, לב), אמר רבי אחא אומר, יפה רחיצת רגלי עבדי בתי אבות מתורתן של בנים שאפילו רחיצת רגלים צריך לכתוב והשרץ מגופי תורה ואין דמו מטמא כבשרו אלא מריבוי המקרא" - כלומר גם הסיפור שלקחו מים לרחוץ את הרגליים 'ורחצו רגליכם', גם זה היה צריך לכתוב, ולמדו מכאן חכמים שיפה רחיצת רגלי עבדי אבות מתורתן של בנים. "חז"ל מלמדים אותנו שהמדרגה של האבות היא מדרגה עליונה מאוד. אנחנו לא מבינים את זה. תורתן של בנים, זה כל התורה כולה, עם כל המצוות, רמ"ח עשה ושס"ה לא תעשה. קיבלנו את התורה והתעלינו למדרגות עליונות, אנחנו מקושרים לדבר ה' הגדול. ואצל האבות, אמנם אנחנו רואים שהם חיו חיים טבעיים יפים, וחז"ל מלמדים אותנו שגם קיימו את התורה, אבל האם זה יותר מהבנים שקיבלו את התורה בפועל, ומקיימים את התורה לפרטיה? לכאורה הבנים שקיבלו את התורה, זו המדרגה היותר גדולה, זה חלק מההתקדמות. וחז"ל אומרים לנו שלא כן הדבר.

הרב באורות (אורות התחיה יד) מתייחס לעניין זה:

"שריד קטן מדבר גדול הוא יקר ומעולה מדבר קטן שלם" - משהו מדבר גדול שריד קטן מדבר גדול מעולה מדבר קטן אפילו שהוא שלם. מה מתכוון הרב? "ניצוץ אחד מאור חיי האבות, מקדושתם, וגבורת אלוקים העליונה שבגדולתם

נעלה ונשגב מכל הקדושה הגלויה שבתוכן של אמונה ויראה תורה ומצוות של המשך המועתק מספיחי ספיחים של בנים, יפה שיחתן של עבדי אבות יותר מתורתן של בנים". הרב אומר את מה שאומרים חז"ל, אבל הוא מפרט, אמונה, יראה, תורה ומצוות שזה תורתן של בנים ואף על פי כן שיחתן של עבדי אבות עולה על זה. מה הגודל שאנחנו רואים באבות? אצלנו על ידי המצוות שאנחנו מקיימים, אנחנו מתקשרים עם אור ה'. האבות חיו באופן מוחשי ממשי את מציאות ה' באופן היותר עליון ונישא. הם היו נביאים, זו מדרגה אחרת מיוחדת במינה. כל קיום המצוות שאנחנו מקיימים, לא שווה למדרגה הגדולה הזאת של המפגש התמידי עם אור ה' ממש, עם דבר ה' ממש. הולך לו אליעזר עבד אברהם ומתפלל לריבונו של עולם, אנחנו גם מתפללים, אבל הוא מתפלל ונענה מיד. הוא מבקש ומקבל והכול מסתדר עד שאומרים מה' יצא הדבר. אנחנו לא יכולים לתאר את זה. אנחנו יכולים להבין שזה משהו מאד גדול. אנחנו צריכים לדעת את העובדה הזאת שכל מעשה אבות שאנחנו קוראים עליהם זה נראה כאילו מעשים פשוטים, ובאמת אלו דברים גדולים מאד.

הבארות – כל אחד סולל את הדרך שלו בעצמו

התורה מספרת שיצחק חופר בארות. חופר באר ראשונה ולא נותנים לו, ואחר כך חופר עוד באר, ושוב מתעסקים אתו ולא נותנים לו, עד שהוא חופר באר שלישית שאיתה לא מתעסקים. מפרש הרמב"ן שזה רמז לעתיד לבוא. שלוש הבארות שיצחק חופר, הם כנגד שלושת בתי המקדש. בתי המקדש הראשון והשני חרבו ולא התקיימו, ובית המקדש השלישי יתקיים לתמיד.

השפת אמת (תרל"ו) מפרש, שהבארות זו חפירה אמונית. זאת אומרת, שהתורה מדברת על בארות, אבל בעצם יש לזה עומקים. אברהם חפר בארות ופלשתים שתמום והיה צריך לחפור מחדש. אומר השפת אמת שזה בא ללמד אותנו לימודים חשובים, שכל אחד מהאבות היה צריך לבנות את דרכו בעצמו, ואין קוראים לאבות אלא שלשה, אברהם יצחק ויעקב, כי כל אחד מהאבות היה

מציאות מיוחדת בפני עצמה. וכפי שהפסוק אומר: "וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאָף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאָף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזַכֵּר" (ויקרא כו, מב). כל אחד מהאבות כדאי לעצמו. כל ההארות אשר השיג אברהם אביו נסתמו, והוכרח יצחק לחפור ולברר דרך הישר בעצמו. הדרך של אברהם אבינו סתמו פלשתים, ועכשיו יצחק צריך בעצמו לחפור ולא להסתמך ולהישען על המדרגה הרוחנית של אברהם. בעצמו צריך לבנות את המדרגה שלו. אברהם אבינו תיקן בחינת החסד, יצחק יש לו תפקיד אחר לתקן, ויעקב מתקן מידה אחרת. כל מה שאדם מתקן בעצמו מתווסף לו כוח. אנחנו אומרים "אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב" צריכים את שלושת האבות, כל אחד הופיע את האמונה והכרת ה' בעוד אופן, בעוד מובן, בעוד עומק, בעוד עצמיות. ומכאן שלא רק האבות, כל אחד צריך לדעת לפתח את דרכו, ולמצוא את הדרך המיוחדת שלו.

כשהתבוננתי בדבר. כל אחד מהאבות נפגש עם בארות. אברהם חפר בארות. יצחק היה צריך לחפור מחדש את הבארות של אברהם, ובעצם זה יותר קל לחפור את העפר שמלאו פלשתים מאשר לחפור מהתחלה. זו מדרגה אחרת. יעקב אבינו לא חופר בארות, הוא מגיע אל באר מוכן. מצד אחד, כל אחד צריך למצוא את דרכו המיוחדת בעבודת ה', ומצד שני כל אחד נשען על מה שהיה מקודם. וכך אצל כל אחד ואחד יש את שני הצדדים. כל אחד צריך לבנות לעצמו את הקומה המיוחדת שלו, ומצד שני, אנחנו בנים של דורות קודמים, והם בנו את הקומות שלהם ואנחנו נשענים על הקומות שהם בנו. אברהם אבינו יסד את הדרך הוא חפר. יצחק רק מחדש את מה שהיה וכמובן מוסיף על גביו. ויעקב כאילו הכול כבר מוכן, אבל כמובן גם יעקב בונה בניין חדש.

האבות והשפעתם על הסביבה

חשוב להבין שמה שמפרשים חכמים, זה עומק הפסט. התורה מספרת לנו שיצחק חופר בארות, ויש בארות של רוחניות. התורה מספרת שיצחק הוא משהו מיוחד, הוא שונה מכולם. ולא נוח להם לפלשתים שיצחק מצליח. "לֵךְ מֵעִמָּנוּ כִּי עֲצַמְתָּ

מִמְנוּ מָאד" (בראשית כו, טז) לא יכולים לסבול. כך זה היה גם עם אברהם אבינו, לך מאיתנו, אתה לא חלק מאיתנו, אתה הולך בדרך אחרת, שונה. אנחנו לא יכולים להתמודד עם הדרך הגדולה שלך, אתה מלחיץ אותנו אתה גורם לנו תחושות לא טובות, לך מאיתנו. ההצלחות של אברהם ויצחק הן הצלחות שמכבידות על הסביבה, האבות נפגשים עם ריבוננו של עולם כל הזמן והסביבה לא יכולה לסבול את זה, הסביבה דוחה אותם, קשה להם עם זה, ויש מאבקים, שיטנה ועשק, אבל בסופו של דבר הם באים ורוצים לעשות שלום. למה - כי ה' עמך. גם אצל אברהם, וגם אצל יצחק, אבימלך מגיע בסופו של דבר, ואומר: "רְאוּ רְאִינוּ כִּי הִיָּה ה' עִמָּךְ" (בראשית כו, כח). הם רואים שאברהם אבינו מחובר לריבוננו של עולם וה' מסייע לו. הם רואים את מציאות ה', רואים שאברהם ויצחק חיים חיי אמונה ורואים שה' עוזר להם. זה המיוחד במדרגת האבות, רואים את זה. יש כאן נוכחות של ההופעה האלוקית על ידי מעשי אבות, על ידי חפירת הבארות, הם חופרים בארות, ועוד בארות, והם בולטים בזה שכל מה שהם עושים, זה מתוך הצלחה שריבוננו של עולם מצליח בידם. אצל האבות הופיעה מדרגה של מציאות ה' שהייתה נוכחת ועוצמתית מאד. מדרגה נבואית מיוחדת במינה.

מדרגת האבות תחזור להתגלות בדור הגאולה

נחזור לדברי הרב באורות (אורות התחיה, פרק יד), שמה שהיה אצל האבות, עומד להיות בעתיד. 'זוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה' אומר הרב ששיחה של עבדי אבות "מחיה דור אחרון באהבה מסותרת בה מתגלה התוכן הכביר של זוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה. נדחים הם האורות הקלושים שרגא בטיהרא, החוצפה מגרשת אותם ובתוכה רוח ד' נוססת".

הרב אומר שהאור הזה העתידי שעומד להיות, זה האור מהסוג של האבות. וחז"ל אומרים לנו שהתורה של היום היא הבל ביחס לתורה שלעתיד לבוא. זאת

אומרת, התורה שלנו היא תורה גדולה ועצומה, היא נותנת כוחות אדירים ועצומים, אבל יש עוד מדרגות, זה לא מקטין את התורה שלנו, התורה שלנו היא מקיימת את עם ישראל, היא מרוממת אותנו למדרגות אדירות עצומות, אבל התורה העליונה לעתיד היא גדולה כהנה וכהנה. התורה של היום זה נובלות חכמה לעומת התורה העתידה. והרב מרגיש את התקופה שאנחנו נמצאים בה, היא תחילת הדרך הגדולה הזאת, ומתחילה להופיע בה המדרגה שקשורה עם המדרגה של האבות. יש מדרגות מדרגות, והאבות מעלה מעלה, והעתיד כהנה וכהנה, אותו דבר ואולי אפילו יותר. ואנחנו נמצאים בתקופה מיוחדת שמתחילה את הגודל הזה. באופן יחסי אם נגדיר את המדרגות, הרב מגדיר את זה שרגא בטיהרא, נרות שמדליקים בצהרי היום אין להם שום משמעות. בלילה הנר מאיר, וככל שיש יותר חושך הנר יותר מוסיף אור, אבל ביום בצהריים אין שום משמעות להדליק נר, לעתיד לבוא זה כמו צהרי היום, והנרות הן ההופעה של התורה שלנו של היום. התורה שלנו היא עצומה וגדולה, אבל יש שמש עוד יותר גדולה, התורה של היום לעומת התורה העתידה, זה כמו נר לעומת שמש. הרב מלמד אותנו איזה גודל יהיה לעתיד לבוא, וגם שאנחנו הולכים ונוגעים במדרגה הזאת.

הברכות ליעקב – תיקון הקללה לאדם הראשון

בברכות שאנחנו קוראים אותן בתורה כפשוטו, יש לנו קושיא, למה זה צריך להיות באופן כזה, יצחק רוצה לברך את עשו במקום לברך את יעקב. הזוהר גם שואל שאלה זו, איך יצחק לא ידע שעשו עושה מעשים רעים, הרי שכינה הייתה עם יצחק, היכולת שלו לברך זה מפני שהשכינה עמו ואין ספק שתמיד שרתה שכינה על יצחק, ואיך לא ידע על מעשיו הרעים של עשו? והזוהר עונה שזה היה מן השמיים, כדי שיעקב יקבל את הברכות בלי דעתו של יצחק אלא על ידי השכינה, שלא איזה מעבר אלא זה צריך להיות ישר. ריבוננו של עולם הוא המברך, ויצחק הוא רק צינור להעביר הברכה, והקב"ה החליט שזה יהי בלי דעתו של יצחק. בשעה שנכנס יעקב לאביו, אומר הזוהר נכנסה השכינה איתו, ויצחק הבין

שהוא ראוי לברכה. והזהר מעמיק את ההתבוננות הזאת, אמרו חכמים שופרא דיעקב אבינו כעין שופרא דאדם הראשון, מה התכוונו חכמינו לומר. אדם הראשון, היה תכלית השלמות של האדם, הוא נברא על ידי ריבונו של עולם והיה בתכלית השלמות והיה יפה וזוהר רוחנית ומעשית באופן השלם ביותר. אבל אדם חטא וירד ממדרגתו והאור נתכהה והתלכלך, והחטא הוא מבדיל ביניכם לבין אלקיכם, והשכינה כאילו התרחקה, עד שבא אברהם אבינו והתחיל לתקן את חטאו של אדם הראשון. אברהם מתחיל להחזיר את המדרגה של השכינה, ויצחק ממשיך לתקן את החטא של אדם הראשון, ויעקב שהוא בחיר האבות מבחינה מסוימת, הוא מתקן את החטא של אדם הראשון.

ואיך מתקנים את החטא של אדם הראשון, על ידי סילוק הקללה שבה נתקלל אדם הראשון וכל הממשיכים שלו. ועכשיו הגיע הזמן שתחזור הברכה ותתבטל הקללה, ויש כאן תיקון. והגיעה השעה לקבל ברכה, ויעקב אבינו, צריך לקבל את הברכה, והקללה תישאר על הנחש ועל הממשיכים שלו. ומסביר הזוהר שכשם שהקללה הייתה בעורמה, הנחש היה ערום מכל אדם והוא מפתה את חוה, וחווה מפתה את אדם הראשון, ועל ידי זה אדם הראשון נכשל, ובאה הקללה עליו. כך גם התיקון צריך להיות באותו האופן שאשה היא תהיה הגורמת לברכה. האשה גרמה לקללה, ועכשיו האשה גורמת לברכה. רבקה שומעת שיצחק רוצה לברך את עשו והיא מתקנת את הדבר הזה, ואומרת ליעקב שילך לאביו לקבל את הברכה. יש כאן תיקון. כשיצחק מברך את יעקב זה לא מאורע בפני עצמו, זה משהו ששייך לאדם הגדול, לאדם הראשון, שם הייתה קללה, ועכשיו הגיע הזמן לתקן ולהחזיר את הברכה. לאדם נאמר "כִּי שָׁמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ" (בראשית ג, יז) וכעת "בְּנֵי שָׁמַע בְּקוֹלִי" (בראשית כז, ח). כלומר כמו שהיה הקלקול כך צריך להיות התיקון. אשה אומרת ליעקב בני שמע בקולי. הקללה הייתה על ידי מאכל מעץ הדעת, והברכה באה גם כן על ידי מאכל "וַיַּעֲשֶׂה לִי מִטְעָמִים" (בראשית כז, ד), ואז אני אתן ברכה. המאכל גרם לקללה, והמאכל גורם לברכה. יעקב הוא ממשיך את האדם הראשון ומקבל את הברכות, והקללות נשארות לנחש ולממשיכים שלו כמובן לעשו.

אומר הזוהר (בראשית קמ"ב ע"ב) בשעה שבא יעקב לפני יצחק, יצחק אמר: "גִּשָּׁה נָא וְאִמְשֶׁךְ בְּנֵי הָאֵתָה זֶה בְּנֵי עֵשָׂר" (בראשית כז, כא). יעקב הרגיש צרה גדולה מאוד, עוד מעט יגלה יצחק שהוא לא עשו. יש מזמור בתהלים שמבטא את התחושה הזאת שהייתה ליעקב באותה שעה "שִׁיר הַמַּעְלוֹת אֶל ה' בַּצְּרָתָה לִי קְרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: הַצִּילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת שָׁקַר מִלְשׁוֹן רַמְיָה" (תהילים קכ, א - ב) יש בבקשה הזאת, בקשה כפולה, יעקב היה לו קשה להגיד דברים לא נכונים, לשון רמיה ושפת שקר, זו השפה של עשו, כי ציד בפיו, הוא שקרן ולא ישר. וזה ההמשך של המזמור: "מֵה יִתֵּן לָךְ וּמֵה יִסִּיף לָךְ לְשׁוֹן רַמְיָה" (שם פס' ג) אתה הנחש רימית, אתה חושב שזה עזר לך, בסוף הברכה חוזרת למי שראוי לה, והקללה נשאת אצל הרמאים. ועכשיו אנחנו שמים לב לדבר, שהברכה מתקנת בדיוק את מה שהקללה עשתה. כלומר, בגלל הנחש, בגלל העבירה הזאת, התורה אמרה: "כִּי שָׁמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ.. אַרְוֵרָה הָאֲדָמָה בְּעִבְרֶיךָ" (בראשית ג, יז) שלא תעשה פירות כראוי. וכנגד זה באה הברכה והתיקון אצל יעקב "מִשְׁמַנֵּי הָאֲרָץ" ההיפך לארורה. "בְּעֵצָבוֹן תֹּאכְלֶנָּה" כנגד זה "מִטַּל הַשָּׁמַיִם". "וְקוֹץ וְדַרְדַּר תַּצְמִיחַ לָךְ" כנגד זה "וְרֵב דָּגָן וְתִירֵשׁ". "בַּזַּעַת אֲפִיק תֹאכַל לֶחֶם" כנגד זה "יַעֲבֹדֶךָ עַמִּים וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָךְ לְאֲמִים", הם יעשו את העבודה כמו שנאמר: "וּבְנֵי נֶכֶר אֲפָרִיכֶם וְלַרְמִיכֶם". כלומר אנחנו רואים שהברכות הן תיקון לקללה שהייתה לאדם הראשון על החטא שלו, שמעשה הברכה של יצחק הוא מתקן ומחזיר את הברכה ליעקב אבינו שהוא ההמשך של אדם הראשון.

בין הברכה ליעקב לברכה לעשו

אנחנו צריכים להתבונן, לכאורה עשו קיבל ברכה דומה ליעקב. ליעקב נאמר: "וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאֲרָץ" (בראשית כז, כח) ולעשו נאמר: "הִנֵּה מִשְׁמַנֵּי הָאֲרָץ יִהְיֶה מוֹשְׁבֶךָ וּמִטַּל הַשָּׁמַיִם מֵעַל", אבל אם אנחנו שמים לב, הפער הוא תהומי, אצל עשו לא נאמר 'ויתן לך האלקים', בלי שה' נותן זו מדרגה אחרת. טל השמיים ושמני הארץ שבא ישירות מהגדולה האלוקית, זו הברכה

השלמה. והשפת אמת מדייק פה "ויתן לך אלוקים" כתוב 'ויתן לך', וחז"ל מדייקים ויתן לך ויחזור ויתן, יתן כל הזמן, תהיה נתינה מתמשכת. לא פעם אחת אלא עוד ועוד, תמיד תהיה מחובר לאלוקים, כל הזמן הוא יתן לך. ואצל עשו "הִנֵּה מְשַׁמְנֵי הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשְׁבֶדְךָ" (בראשית כז, לט), תקבל את המנה שלך ואין לך יותר קשר עם המקור, עשו מנותק מהמקור.

לשון השפת אמת (תרל"ט): "ההפרש הוא הנתינה שבירך ליעקב שיהיה לו דבקות בקבלת השפע מהנותן ברוך הוא, וזה עיקר הברכה זה שכתוב ויתן ויחזור ויתן פירוש שתמיד יש לו דבקות בשורש השפע, ולעשו אמר שיהיה לו הצריך לו יהיה איך שיהיה, אבל ליעקב מסר כוח השפע וזה עיקר הברכה" – הברכה שתמיד תהיה מחובר לאור ה', תמיד ימשיך עליך שפע ועוד שפע, ואם אתה מקבל הכול בבת אחת, אין לך חיבור יותר. אבל אם כל הזמן אתה מקבל אתה מחובר וזה העיקר. יותר ממה שאתה מקבל, חשוב ממי אתה מקבל, להיות מחובר לריבוננו של עולם. בחיצוניות הברכות כאילו שוות, אבל באופן עמוק זה משהו אחר לגמרי. הכול מתחיל מהשמיים, מטל השמיים ומשמני הארץ, לא מתחיל מהארציות ומתחבר אל השמיים. והזהר שואל ומה עם קיומם המלא של הברכות, ועונה שזה יהיה לעתיד לבוא.

משל הזוהר על הברכות ויום הדין

הזכרנו מקודם שאצל אברהם אבינו, בא אבימלך מלך פלשתים ומבין שה' אתו, ורוצה לעשות איתו שלום ולכרות אתו ברית. יצחק כנ"ל, גם יעקב אותו דבר. ובסופו של דבר בא עשו ומשלים איתו. מעשה אבות סימן לבנים, וזה נמשך בכל הדורות.

הזהר אומר, שהסיפור של הברכה שיצחק רצה לברך ואומר לעשו תעשה לי אוכל ותכין מטעמים ומגיע יעקב ומקבל את הברכה, הוא חוזר כל שנה בראש השנה. יצחק הוא מידת הדין, ובראש השנה שזה יום הדין, באים המקטרגים, באה הפרקליטות ורוצה לקטרג על ישראל ועל כל העולם, מחפשת את כל הטענות,

ואז בא יעקב ומביא מטעמים ומקבל את הברכה. ומה שהיה אצל האבות קורה אצל הבנים. ישראל מתפללים לריבונו של עולם ומבקשים סליחה על כל החטאים, ותוקעים בשופר ומתקריבים לריבונו של עולם, והקב"ה עובר מכסא דין לכסא רחמים. ובא עשו ורואה שהוא לא מתקבל, ורודף אחרי ישראל כל עשרת ימי תשובה, וישראל בימים אלו חוזרים בתשובה ובורחים מהקטרוגים, כפי שיעקב ברח מעשו, ומגיע יום הכיפורים, וישראל מקריבים שני שעירים כנגד שני הגדיים שרבקה אמרה ליעקב "וְקַח לִי מִשָּׁם שְׁנֵי גְדֵי עִזִּים טְבִים" (בראשית כז, ט). שעיר אחד לה' ושעיר אחד לעזאזל, לעזאזל זה עשו, שהוא שעיר, וכשעשו מקבל שעיר הוא מתפתה ונעשה אוהב. וזה מה שקרה אצל יעקב. יעקב בורח מפני עשו, ואחר כך כשהוא חוזר לארץ ישראל, ועשו בא עם ארבע מאות איש לקראתו, יעקב נותן לו מנחה, ועשו מתפתה ונהיה בידידות אתו. מה שקרה לאבות זה מה שקורה לישראל בראש השנה וביום הכיפורים בכל שנה. מעשה אבות סימן לבנים.

התבוננות במבט ארוך מסייעת להתמודד

מה הלימוד הגדול שאנחנו לומדים מדברי הזוהר האלו שמפרש לנו את הדברים. אנחנו לומדים שאי אפשר להסתכל על המאורעות שקורים כמאורע העומד בפני עצמו בלבד, כי אנחנו לא יודעים את הרקע. אנחנו קוראים את הסיפור על יצחק ועשו ויעקב, ויש לנו שאלות. אבל אם היינו יודעים את הרקע, היינו מבינים שיש כאן תהליך ארוך שמתקן את חטא אדם הראשון. זה שייך למהלכים עמוקים שאנחנו לא מכירים, שלא ידענו לחבר אותם ביחד. אנחנו מפרשים את הדברים בצורה מצומצמת. וזה לימוד גדול לכל מה שקורה לאדם, לפעמים הוא לא מבין למה זה קורה לי, זה לא היה צריך לקרות, הוא לא יודע שיכול להיות שזה עושה תיקונים מאוד גדולים על העבר. הוא לא יודע את כל ההיסטוריה, את כל הרקע הרפואי הרוחני של הבן אדם, והוא מסתכל על כאן ועכשיו, לא נכון להסתכל

כך. אמנם אין לנו הידיעה והיכולת לדעת מה המקור, אבל לסלק את הקושיות אנחנו יכולים. אנחנו יכולים להבין שבעצם כל מה שקורה זה מכוון, יש לזה תפקיד. לפעמים אנחנו לא מבינים את זה, אבל יכול להיות שהקושי הזה שבו האדם נתקל, הוא מתקן משהו שהיה לפני דור, לפני שני דורות, לפני הרבה דורות. לפעמים זה נראה לאדם שהקושי גדול עליו, אבל כנראה שהקב"ה יודע שהוא יכול לתקן את זה, וזה התפקיד שלו. כשאדם נתקל באיזה קושי, הוא צריך להגיד לעצמו, יש לי כאן איזה אתגר, איזה תפקיד, אני לא יודע בדיוק מהו, אני לא מבין למה זה דווקא קורה לי, למה דווקא כך צריך להיות, אבל כנראה שיש לי תפקיד ואני צריך למלא אותו בצורה הכי טובה שאפשר.

המבט הזה נותן המון כוחות. אדם יודע שהקושי הזה לא בא אליו במקרה. הקושי הזה יכול להיות פיזי, רוחני, רפואי, יכול להיות מכל מיני סוגים, ועל כל פנים יש הנהגה אלוהית כוללת, יש תהליכים ארוכים. כל אדם הוא חלק משלשלת ארוכה, יכול להיות שהוא מתקן חלק מהדור שלו, יכול להיות שהוא מתקן חלק מהדור שעבר, יכול להיות שיש לו תפקיד להכין את מה שעתידי לבוא, להוסיף זכויות לעתיד לבוא. הרבה אפשרויות יכולות להיות. ואם אדם מסתכל במבט כזה על החיים, זה נותן לו המון כוח. הוא יודע עכשיו אני בקושי, הקושי גדול, כנראה שגם אני גדול, ויכול להתמודד עם קושי כזה. לא שמים עלי קושי סתם, כנראה שצריך להיות איזה תיקון גדול שצריך להתקיים, ועלי נפלה המשימה הזאת, נראה לי שזה גדול עלי, אבל "אם תקום עלי מלחמה בְּזֹאת אֲנִי בוֹטָח" (תהילים כז, ג). דוד המלך אומר שהוא רואה מלחמה הוא מקבל ביטחון, למה הוא מקבל ביטחון, אם יש מלחמה מקבלים פחד! אבל באמת מקבלים ביטחון. אם הקב"ה מביא עלי מלחמה, סימן שאני יכול לנצח את המלחמה הזאת. אם היא גדולה, סימן עוד יותר שאני יכול לנצח. כגודל המלחמה כך גודל הביטחון.

הזהרה נותן לנו לימוד להתבונן במבט ארוך ומקיף. יש לנו עוד דוגמאות כאלה. הזהרה מסביר שהסבל של יציאת מצרים הוא גם תיקון של דורות קודמים. צריך להסתכל במבט גדול על המציאות.

להתאמץ בתורה בימי מלחמה

אנחנו נמצאים בימי המלחמה, ואסור להתרגל להתמודדות הזאת, כולנו, כל עם ישראל מתמודד איתה, הצבא מתמודד, החיילים מתמודדים, הנשים הנמצאות לבד בלי הבעלים שלהם מתמודדות. אנשי ההנהגה של המדינה נמצאים בהתמודדויות קשות של לחצים מכאן ומכאן, אלה לוחצים לוותר, ואלה לוחצים להמשיך. צריך הרבה סיעתא דשמיא. והתפקיד שלנו להרבות הרבה אור תורה, ולדעת שאור התורה שאנחנו מחזקים ומגדלים, זה מחזק את כל הכוחות הגשמיים והרוחניים. וזה התפקיד שלנו ואסור לנו להתאמץ פחות ממה שמתאמצים החיילים בצבא. הם לא ישנים בלילה, אנחנו צריכים לשקוד להתאמץ ולהתייגע בלילה וביום, אנחנו לא יכולים להתפנק. אנחנו חייבים להיות שותפים בכל מה שקורה. הישיבה ב"ה שוקדת ולומדת, ומזרזים למזרזים, מי שאין לו כוחות, גם אם נדבר, זה לא יכנס לראשו, אבל אתם כן שומעים, זה מה שאתם רוצים, זה מה שכולנו רוצים. בע"ה נוסיף עוד חיל, נרבה שקידה, נצמצם את הנסיעות, נסתכל על קצב השחרורים של החיילים, יש כאלו שלא היו חודש ימים בבית, יש כאלו יותר, נראה איך הם מתאמצים, ואנחנו נתאמץ בדרך שלנו. זה אמנם סוג אחר של התאמצות, הם מסתכנים, את הסיכון הזה אנחנו לא מרגישים, אבל לפחות נתאמץ במלוא הכוחות, וה' ישלח את עצתו ואת ברכתו ובע"ה נצא מהמלחמה הזאת בניצחון גדול ובישועות גדולות.